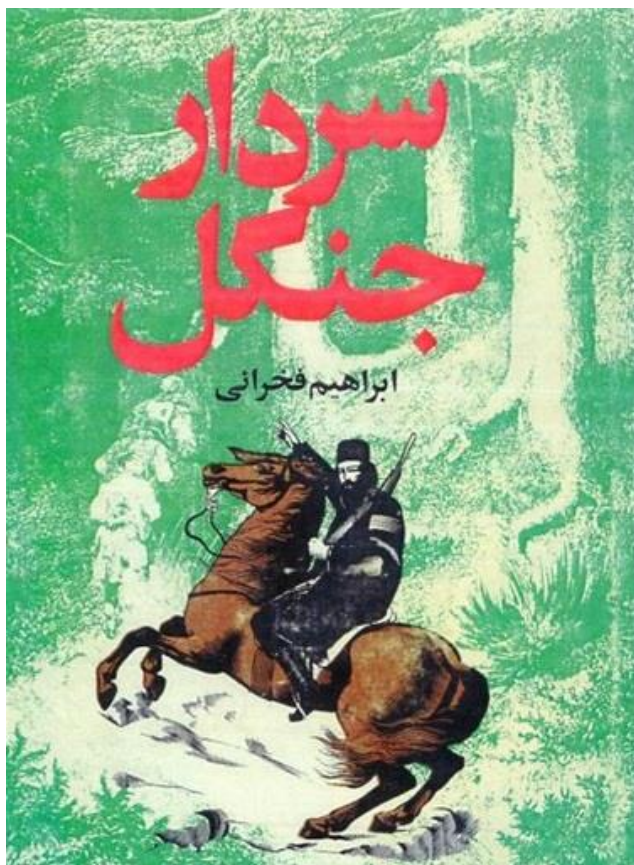

معرفی برخی منابع پیشنهادی برای آشنایی بیشتر با نهضت جنگل

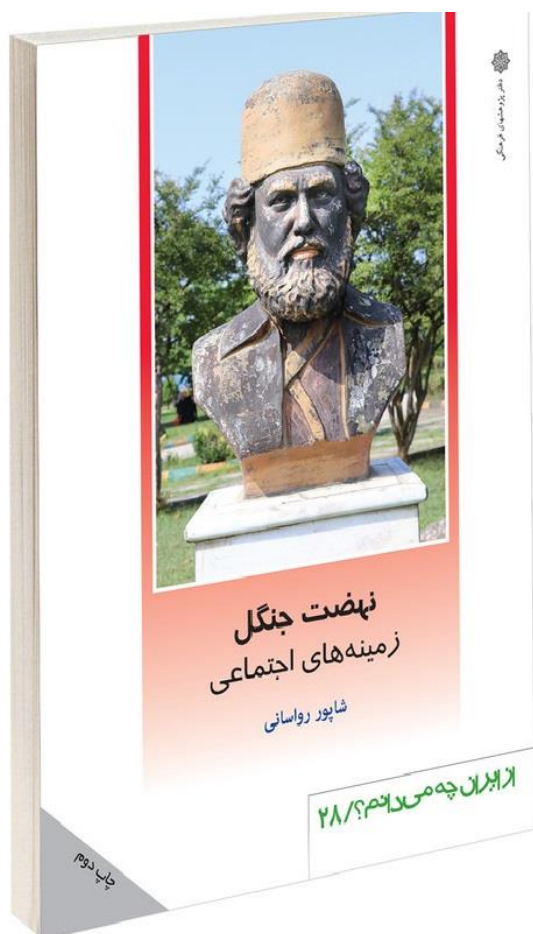
(۱) کتاب «سردار جنگل میرزا کوچک خان»، نوشته ابراهیم فخرایی، انتشارات جاویدان

می‌توان گفت اولین کتابی است که نویسنده سعی کرد با منابعی قابل استناد، به شکلی نسبتاً جامع تاریخ نهضت جنگل را روایت کند. چاپ اول کتاب که در سال ۱۳۴۴ منتشر شد، مورد توجه بسیاری قرار گرفت. کتابی که با حدود ۴۹۰ صفحه فرازهای مختلفی از تاریخ جنگل را شرح داده در این حین، متن نامه‌نگاری‌ها و گزارش‌های فراوانی را از این نهضت نقل می‌کند. نویسنده کتاب، ابراهیم فخرایی متولد ۱۲۷۸ ه. ش در شهر رشت و خود از جمله کسانی است که در نهضت جنگل با میرزا همراه بوده‌است. این موضوع فضای متفاوتی به کتاب او بخشیده‌است. به شکلی که آن را از صرف یک کتاب تاریخی خارج کرده و مضامین دیگری از جمله وجوه مردم‌شناسانه را بر حسب

تجربه‌های زیسته خود نویسنده، وارد کرده‌است. برخی از عکس‌هایی که در این کتاب و لابلای متن مورد استفاده قرار گرفته، برای اولین بار بود که در آن زمان منتشر می‌شد و این موضوع وجهه‌ای متفاوت به این اثر ارزشمند ابراهیم فخرایی بخشید.

های های اجتماعی) تألیف شاپور رواسانی، انتشارات دفتر پژوهش (۲) کتاب «نهضت جنگل» (زمینه فرهنگی

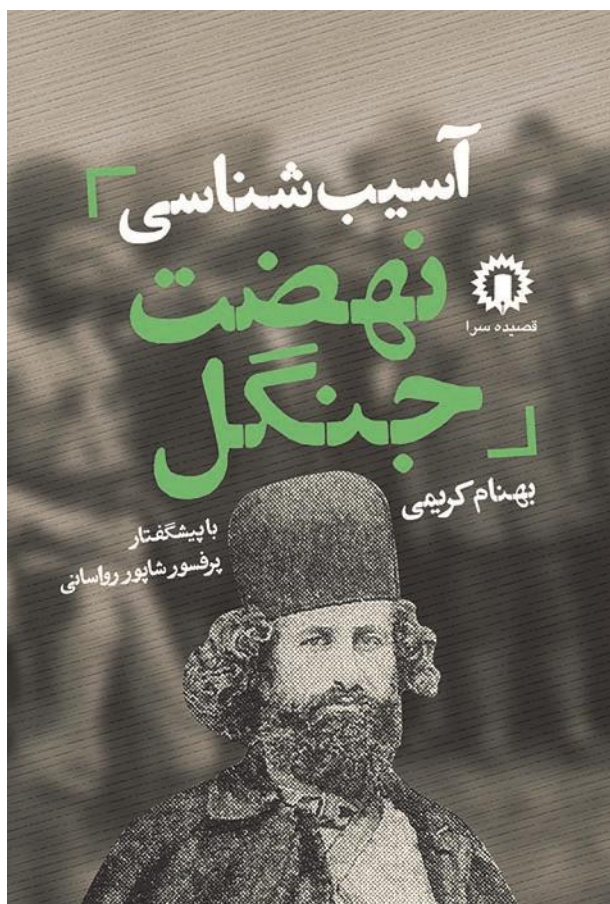

نویسنده کتاب، شاپور رواسانی متولد رشت و دانش‌آموخته‌ی علوم سیاسی در هانوفر آلمان، استاد کرسی اقتصاد اجتماعی کشورهای در حال توسعه در دانشگاه اولدنبورگ آلمان است. او در این کتاب سعی بر ارایه‌ی نگاه و تحلیلی جامعه‌شناختی از پیش‌زمینه‌ها و اتفاقات نهضت جنگل داشته به نقش طبقات مختلف اجتماعی در این عرصه می‌پردازد. کتاب با تقسیم‌بندی نهضت جنگل از نظر اجتماعی سیاسی به دو دوره (دوره اول: شروع با عزیمت میرزا کوچک خان به گیلان تا توقف مخاصمه‌های جنگی؛ دوره دوم: ورود ارتش سرخ به ایران تا شکست نظامی نهضت جنگل و شهادت میرزا کوچک خان) به تحلیل و بررسی هر دوره می‌پردازد. نگاه تحلیلی نویسنده و

بیان موجز او می‌تواند برای خواننده‌ای که تا حدی با این نهضت آشنایی دارد، دریچه‌های جدیدی را در موضوع بگشاید.

(۳) کتاب «آسیب‌شناسی نهضت جنگل»، نوشته بهنام کریمی، با پیش‌گفتار شاپور رواسانی،

انتشارات قصیده‌سرا

چاپ اول این کتاب سال ۱۳۸۲ ه. ش بوده‌است. در بخشی از مقدمه این کتاب شاپور رواسانی چنین نگاشته‌است: «در بسیاری از کتب و مقالاتی که درباره نهضت جنگل انتشار یافته‌اند، بررسی‌ها از ذکر وقایع و تشریح مسائل و حوادث سیاسی و نظامی فراتر نرفته و علل اجتماعی شکست نهضت جنگل به طور دقیق مطرح نشده‌اند... در (کتاب) آسیب‌شناسی نهضت جنگل، منازعات طبقاتی و تضاد طبقاتی در بافت رهبری و بدنه سازمان نهضت که در چگونگی فعالیت‌های سازمانی، اداری و نظامی و موضع‌گیری‌های اجتماعی و سیاسی منعکس و موجب ظهور خصومت‌ها، جدا شدن‌ها و انحرافات شده‌اند، به درستی مطرح گردیده‌اند.»

کتاب در دو بخش اصلی تدوین شده‌است که بخش اول آن به بررسی تضادهای درونی نهضت جنگل و جمهوری ایران پرداخته و بخش دوم به تضادهای بیرونی نهضت جنگل و جمهوری ایران می‌پردازد.

(۴) ماهنامه سیاسی فرهنگی «نسیم بیداری»، سال پنجم، شماره ۴۹، تیرماه ۹۳

در این شماره از مجله نسیم بیداری، بخشی ویژه به نهضت جنگل اختصاص داده شده است. از جمله مطالبی که در این بخش آمده است:

✓ مقاله‌ای از علی نیلی تحت عنوان «میرزا یونس بر سر قلاب انقلابیون انقلابی» که در آن به بررسی سیر اتفاقات و حوادث تاریخی در نهضت جنگل پرداخته می‌شود.

✓ گفتگو با شاپور رواسانی تحت عنوان «نهضت جنگل قربانی صنعتی شدن روسیه شد». از جمله پرسش‌های مطرح شده در این مصاحبه می‌توان به این موارد اشاره کرد:

چرا نهضت جنگل با آن که حداقل در ابتدا

جنبه‌های محلی داشت، چنین طنین گسترده‌ای یافته است؟

چرا نهضت جنگل به یک جنبش فراگیر در شمال کشور تبدیل نشد؟ چه کاستی‌هایی وجود

داشت که اجازه نداد مردم مازندران و آذربایجان به آن بپیوندند؟

چگونه منافع متعارض انگلستان، روسیه و قدرت مرکزی در ایران در نابودسازی جنبش جنگل

هم‌راستا شد؟

✓ مروری بر تقویم تطبیقی جنبش جنگل که در آن سیر اتفاقات مختلف مرتبط با نهضت در قالب یک نمودار همراه با عکس‌های مرتبط آورده شده و در ایجاد یک دیدگاه کلی نسبت به نهضت به خواننده کمک می‌کند.

✓ «جنگل و جنگلی‌ها از زبان بازماندگان محلی»، متنی است به قلم مهدی قدیمی که در آن روایت‌های مختلفی از مردم، کسبه و پژوهشگرانی که هر یک به نحوی (مستقیم یا غیر مستقیم) با نهضت ارتباط داشته‌اند، و بخشی از دیدگاه‌ها و شنیده‌ها یا نتایج تحقیقات و بررسی‌های آن‌ها

نگاشته شده و بعضا با آنچه در روایت‌های معمول و مرسوم از نهضت وجود دارد، تفاوت‌هایی قابل تأمل دارد. یکی از این موارد اشارات صمد صالحی، نواده یکی از برادران حاج احمد کسمایی است که با عنوان «خادم یا خائن مسأله اینست» نگاشته شده و در آن به انتقاد از تصویر ایجاد شده نسبت به حاج احمد کسمایی پرداخته می‌شود که اغلب او را خائن به میرزا نشان می‌دهند. ✓ در کنار مطالب یاد شده، نشریه نسیم بیداری برخی کتاب‌های معتبر مرتبط با نهضت جنگل را نیز در قسمت‌هایی به صورت کادربندی شده و مجزا همراه با سایر مطالب معرفی کرده‌است.

(۵) مجموعه سخنرانی‌های هدی صابر در «هشت فراز، هزار نیاز»

این مجموعه سخنرانی‌ها، حاصل تلاش و تحقیقات مرحوم هدی رضازاده صابر (روزنامه‌نگار، مترجم، نویسنده و فعال ملی-مذهبی) است که هشت فراز از تاریخ معاصر ایران را در جلسات متعددی به تفصیل بررسی و تحلیل می‌کند؛ این هشت فراز عبارتند از جنبش مشروطه، جنبش تنباکو، نهضت جنگل، نهضت ملی شدن صنعت نفت، جنبش‌های ۳۹ تا ۴۲، جنبش‌های دهه‌های چهل و پنجاه، انقلاب و اصلاحات. هر فراز مجموعه چند سخنرانیست که پیرامون آن موضوع ایراد شده و در انتهای هر ارابه هم فرصتی برای پرسش و پاسخ وجود دارد. فایل‌های صوتی مربوط به جلسات نهضت جنگل را می‌توانید در این آدرس بیابید:

<http://hodasaber.net/index.php/teachings/8faraz/8faraz-voices/210-8faraz-voices-25-31>

فایل پی. دی. اف مربوط به متن پیاده شده این سخنرانی‌ها نیز در همین پرونده بارگذاری خواهد شد

(۶) کتاب «یادداشت‌های یک شاهد عینی» نوشته گریگور یقیکیان، به کوشش برزویه دهگان،

انتشارات نوین

این کتاب جزء معتبرترین منابعی است که از دوره دوم نهضت جنگل (بعد از ورود بلشویک‌ها به ایران) وجود دارد. یقیکیان سوسیالیست بود و خیلی زود با بلشویک‌ها پیوند خورد و ارتباطاتش در ایران او را با نهضت جنگل آشنا کرد و به این ترتیب به یکی از نفرات اصلی تماس بین مجاهدان گیلان و انقلابیون روسیه تبدیل شد. کتاب مجموعه‌ایست از یادداشت‌های پراکنده‌ی او که چند سال بعد از سرکوب جنگلی‌ها در برخی روزنامه‌های ایران منتشر شده بود.

(این معرفی اخیر برگرفته از مجله «نسیم بیداری»، سال پنجم، شماره ۴۹، ص ۵۸ می‌باشد.)